

МРНТИ 19.41.07

Ғылыми мақала

<https://doi.org/10.32523/2616-7174-2024-147-2-97-105>

Бұқаралық ақпарат құралдарының балалар мен жасөспірімдер психологиясына әсері

К.Д. Асанов

Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті, Қарағанды, Қазақстан

(E-mail: tatsiana_pd@mail.ru)

Аңдатпа. Мақалада бұқаралық ақпарат құралдарының балалардың психикалық жағдайына әсері зерттеледі. Теледидар бағдарламалары, интернет, әлеуметтік желілер және бейне ойындар сияқты медиа-контенттің әртүрлі түрлері, олардың балалардың эмоционалдық және психологиялық дамуына ықтимал әсері қарастырылады. Медиа әсерін күшейтетін немесе жеңілдететін факторлар, мысалы, отбасылық қолдау мен білім беру бағдарламалары талданады. Балалардың цифрлық дәуірде психологиялық денсаулығын қамтамасыз ету үшін ата-аналарға, педагогтарға, контент жасаушыларға ұсыныстар беріледі. Мақалада сондай-ақ білім беру және дамыту бағдарламалары сияқты медиа-контенттің оң аспектілері қарастырылады, олар балалардың когнитивті, әлеуметтік дамуына ықпал етуі мүмкін. Медиа сауаттылық пен сыни ойлау балаларға теріс әсерлермен күресуге, медианы өз мүддесіне пайдалануға қалай көмектесетініне ерекше назар аударылады. Зерттеу нәтижесінде балалардың үйлесімді дамуы мен әл-ауқатына ықпал ететін қолайлы медиа ортаны құру үшін стратегиялық тәсілдер мен практикалық кеңестер ұсынылады. Сондай-ақ зорлық-зомбылық процесстері орын алатын теледидарлық бағдарламаларды, фильмдерді ұзақ уақыт көру, әлеуметтік желілерде тым көп уақыт өткізу және агрессивті мазмұны бар бейне ойындарды пайдалану, сол мазмұндағы бейнелерді қарау балалар мен жасөспірімдердегі агрессия, мазасыздық және ашуланшақтық проблемаларының жоғарылауына әкелуі нақты мысалдар берілген.

Түйін сөздер: Мультфильмдер, интернет, жасөспірімдер психологиясы, медиа мәтін, теледидар хабарлары, әлеуметтік желілер, бейне ойындар, когнитивті даму, медиа сауаттылық.

Кіріспе

Ғаламтор байланысы үздіксіз қолжетімді болғандықтан, ақпарат айдынында еркін жүзіп, еш қиындықсыз кез – келген қалаған ақпаратты игеруіне мол мүмкіндік берілген. Алайда, жасөспірімдер үшін қандай да бір шектеулер, тиым салу, қорғау тәрізді элементтер қарастырылмаған. Сол себепті, жасөспірімдердің жиі түрлі жайттарға ұшырауы осының салдарынан орын алып отырғаны рас.

Әрине технологияның балаға берер пайдасы көп екенін білеміз. Дегенмен, көптеген елде жүргізілген зерттеу нәтижесі бойынша таза ауада көп уақыт өткізген, спортпен шұғылданған және отбасымен де достарымен де жақсы қарым-қатынас құра білген балалар стрессті оңай жеңіп, өзгелерге қарағанда физикалық және психикалық тұрғыдан күштірек болады екен. Бұл үшін ата-анамен ұстаз арасында көпір салынып, екі жақтан баланың дамуына үлес қосу керек.

Бір жағынан технологиялар қарым-қатынас, шығармашылық және сыни ойлау дағдыларын дамытуға көмектесе алады. Екінші жағынан, зерттеушілер баланың мобильді құрылғыларды пайдалануының бірқатар жағымсыз әсерлерін, соның ішінде ұйқының бұзылуы, бала мен ата-ана арасының алшақтауы және баланың денсаулығы нашарлауы туралы мәлімдеген.

Ал ақпараттық технологияларды пайдалану кезіндегі жағымсыз әсерлерден қалай құтылу керек екенін білу үшін әлі де зерттеу жүргізу қажет.

Медиа балаға өзінше бір ләззат сыйлайды. Сонымен қатар, танымын кеңейтуге, білім жинауға көмектеседі. Бірақ балалар үшін қауіпсіз болуына аса ден қою керек. Балалар тәрбиесіне қатысты көптеген мәселелерде медиа жиі аталып жатады. Бала есейген сайын медиа мазмұны, қауіпсіздігі туралы, оған күніне қанша уақыт бөлу керектігі туралы сұрақтар да көбейе береді. Осыдан ата-аналар мен мұғалімдерге медиа білім беру саласы бойынша кеңестер беру өзектілігі туындайды. Статистикалық мәліметтерге жүгінсек, ата-аналардың 70%-дан көбі балаларының қандай сайтта отыратынынан хабарсыз екен. Сарапшылар мұны ата-аналардың селқостығынан емес, білмегендігінен, хабарсыздығынан дейді. Зерттеу тақырыбының негіздемесі де осы айтылған өзекті мәселелер төңірегінде өрбиді.

Әдіснама

Зерттеуді жүргізу үшін қолданыстағы зерттеулерге талдау, сондай-ақ бұқаралық ақпарат құралдарының балаларға әсерін зерттейтін эксперименттік және бақылау зерттеулерінің нәтижелеріне мета-талдау жүргізілді. Бұл әсердің жағымды және жағымсыз, оң және теріс жақтары қарастырылды.

Бұқаралық ақпарат құралдарының оң әсері

Бұқаралық ақпарат құралдары балалар мен жасөспірімдердің дамуында оң рөл атқаруы мүмкін. Білім беру бағдарламалары, дамытушы мультфильмдер, деректі фильмдер және интерактивті ойындар балалардың танымдық және эмоционалды дамуына ықпал етуі мүмкін. Мысалы, сапалы білім беру қосымшалары мен ойындары балалар мен

жасөспірімдердің ғылымға, білімге, өнерге және әдебиетке деген қызығушылығын оята алады.

Бұқаралық ақпарат құралдары қазіргі әлемдегі балалар өмірінің маңызды аспектісіне айналууда. Теледидар, интернет, кино және әдебиеттің жас ұрпақтың психикасына әсері жағымды да, жағымсыз да болуы мүмкін. Алайда сапалы мазмұн балалардың дамуы мен тәрбиесіне айтарлықтай оң әсер етеді. Білім беру бағдарламаларының пайдасы: теледидар мен интернетте ұсынылған сапалы білім беру бағдарламалары балалардың ақыл-ой дамуын ынталандыруы мүмкін. Мұндай бағдарламалар әдетте балалардың психологиясы мен жас ерекшеліктерін ескере отырып жасалады. Балалар табиғат, ғылым, тарих және басқа салалар туралы білім ала алады. Бұл олардың жалпы дамуына ықпал етеді. Шығармашылық жағынан ынталандыру: фильмдер, мультфильмдер және әдеби шығармалар балаларды шабыттандырып, олардың шығармашылық ойлауын дамыта алады. Кейіпкерлер мен сюжеттер балалардың назарын аударып, өздерінің шығармашылық жобаларына шабыт бере алады. Бұл қиялдың дамуына, сондай-ақ коммуникативті және проблемалық-шешуші дағдылардың жақсаруына ықпал етеді. [1] Әлеуметтік хабардарлықты дамыту: бұқаралық ақпарат құралдары балалардың әлеуметтік хабардарлығын қалыптастыруда да маңызды рөл атқара алады. Фильмдер мен телешоулар достық, толеранттылық, теңдік және т.б. сияқты маңызды әлеуметтік тақырыптарды қамтуы мүмкін. Бұл балаларға айналасындағы әлемді жақсы түсінуге және эмпатияны дамытуға көмектеседі. Бұқаралық ақпарат құралдары дұрыс пайдаланылса, балалардың психикасына оң әсер етуінің көрсеткіші жоғары. Шығармашылықты ынталандыратын және әлеуметтік хабардарлықты арттыратын білім беру бағдарламаларын қамтитын сапалы мазмұн қазіргі әлемде балаларды дамыту мен тәрбиелеуде маңызды рөл атқарады. Ата-аналар мен тәрбиешілер мұндай мазмұнға қол жеткізуді қамтамасыз етуі керек және балалардың психикасына жағымды әсерлерді арттыру үшін оның сапасын мұқият қадағалап отыруы керек.

Бұқаралық ақпараттың теріс әсері

Дегенмен бұқаралық ақпарат құралдарының балалар мен жасөспірімдер психикасына теріс әсер етуінің де әсері орасан. Зорлық-зомбылық процесстері орын алатын теледидарлық бағдарламаларды, фильмдерді ұзақ уақыт көру, әлеуметтік желілерде тым көп уақыт өткізу және агрессивті мазмұны бар бейне ойындарды пайдалану, сол мазмұндағы бейнелерді қарау балалар мен жасөспірімдердегі агрессия, мазасыздық және ашуланшақтық проблемаларының жоғарылауына әкелуі әбден мүмкін. [2]

Таяқтың екі ұшы бар демекші, әр нәрсенің оң және теріс әсері болады. Сол сияқты бұқаралық ақпарат құралдарының да әсері әрқашан оң бола бермейді. Бақыланбайтын мазмұн жас ұрпақтың психикасына теріс әсер етуі мүмкін. Теледидар, интернет, кино және әлеуметтік медиа сияқты ақпараттың әртүрлі формалары балалар үшін стрестің, агрессияның және бағдарсыздықтың көзі бола алады. Денсаулыққа әсері: экран алдында ұзақ уақыт болу балалардың физикалық және психикалық денсаулығына кері әсер етуі мүмкін. Қозғалыстың болмауы, көзге тым көп стресс әкелетін зиянды сәулелер соның ішінде семіздік пен көру қабілетінің бұзылыстарына әкелуі мүмкін. Психологиялық қысым: интернеттегі кейбір бағдарламалар мен мазмұн балаларға психологиялық

қысым тудыруы мүмкін. Зорлық-зомбылық, жыныстық қатынас немесе есірткі туралы ақпараттың көптігі балаларда стрессті, мазасыздықты және депрессианы тудыруы мүмкін, әсіресе егер олар мұндай мәселелерді ата-аналарымен немесе ересектермен талқылауға мүмкіндігі болмаса. Әлеуметтік оқшаулану: экран алдында артық уақыт өткізу балалардың әлеуметтік оқшаулануына әкелуі мүмкін. Олар құрдастарымен қарым-қатынас жасау немесе нақты өмірлік жағдайларға қатысу мүмкіндігін жіберіп алуы мүмкін. Бұл олардың әлеуметтік дағдыларын дамытуға және жеке тұлғаны қалыптастыруға теріс әсер етуі мүмкін. Шындықтың бұрмаланған көрінісі: кейбір бағдарламалар мен фильмдер балаларда шындықтың бұрмаланған көрінісін тудыруы мүмкін, бұл оларды әлеуметтік нормалар, құндылықтар мен стереотиптер туралы жаңылыстырады. Бұл дұрыс емес мінез-құлық пен көзқарастарға алып келеді. [3] Сондықтанда бұқаралық ақпарат құралдарындағы жоғарыдағы келеңсіздіктерге бақылау жүргізіліп, түсіндіру жұмыстары жүргізілмесе балалардың психикасына үлкен қауіп төндіруі мүмкін. Ата-аналар мен ересектер балаларының не көретіні мен пайдаланатыны туралы хабардар болып, олардың салауатты дамуы мен әл-ауқатына ықпал ететін мазмұнға қол жеткізуін қамтамасыз етуі керек.

Нәтижелер мен талқылау

Бұқаралық ақпарат құралдарының балалар мен жасөспірімдер психикасына әсері әртүрлі факторларға, соның ішінде баланың жасына, экспозиция ұзақтығына, отбасылық қарым-қатынастарға және білім беру контекстіне байланысты болуы мүмкін екенін ескеру маңызды. Мысалы, зерттеулер отбасылық медиа мазмұнды талқылау және сыни тұрғыдан ойлау дағдыларын үнемі үйрету медианың балалар мен жасөспірімдер психикасына теріс әсерін төмендетуі мүмкін екенін көрсетеді.

Балалардың психикасын қорғауға арналған бұқаралық ақпаратты реттеу стратегиялары.

Бұқаралық ақпарат құралдарының балалар мен жасөспірімдер психикасына теріс әсері назайту үшін тиімді реттеу стратегияларын әзірлеу қажет. Ол үшін уақыт шектеулерін белгілеуді, сапалы және білім беру мазмұнын таңдауды, әлеуметтік медиада контентті сүзгіден өткізіп, сапалы әдебиет оқып, сондай-ақ ата-аналар мен мұғалімдердің, балалар мен жасөспірімдердің медиа біліміне белсенді қатысуын қамтиды. [4]

Қазіргі ақпараттық қоғамда бұқаралық ақпарат құралдары балалар мен жасөспірімдердің өмірлік көзқарастарын, құндылықтары мен мінез-құлқын, күнделікті дағдыларын қалыптастыруда шешуші де маңызды рөл атқарады. Теледидар, интернет, әлеуметтік медиа, басылымдар және басқа да медиа платформалар сәби кезінен бастап балалар мен жасөспірімдер өмірінің ажырамас бөлігіне айналуға бастады. Алайда медиа мазмұнға қол жетімділіктің артуы балалар мен жасөспірімдер психикалық денсаулығы мен дамуына әсері туралы алаңдаушылық туындайды. Бұл мақалада бұқаралық ақпарат құралдарының балалар мен жасөспірімдер психикасына оң және теріс әсері қарастырылады.

Бүгінгі әлем ақпараттық технологиялар дәуірі болып сипатталатын жағымды, жағымсыз түрлі ақпаратпен қаныққан әлем. 21 ғасырда бұқаралық ақпарат құралдарының әсері едәуір өсе бастады, бүгінде ақпараттық технологияларды ересектер ғана емес, балалар да кеңінен қолданады. Осыған байланысты балалардың медиаға деген қызығушылығының артуына бұқаралық ақпарат құралдарының олардың психикасына әсер етуінің өзекті мәселесі туындады.

Ата-аналар көбінесе балаларының қандай мультфильмдер мен бағдарламаларды көретінін, қай ойындарды ойнайтынын елемейді. Бала кезінен бастап олар теледидар, интернет, радио және басқа да ақпарат құралдарымен қаныққан «сүзілмеген» ақпараттың тұрақты ағынына ұшырайды. Бұл ағын балаларға сіңіретін «тәлім-тәрбиені» ата-анадан гөрі көбірек береді, ал балалар сіңіріп жатқан ақпараттың мағынасын біле бермейді. Сондықтан мұның баланың әлі қалыптаспаған психикасына әсерін болжау қиын. Көптеген ғалымдар бұқаралық ақпарат құралдарының баланың жеке басының қалыптасуына, оның психикасы мен санасына әсері туралы айтады.[5]

Бұқаралық ақпарат қазіргі қоғамның ажырамас бөлігі болып табылады және оны кез-келген жастағы адамдар кеңінен қолданады. «Масса, массивтілік» терминдері ақпараттың үлкен, орасан зор, мағыналы таралуын білдіреді. Бұл бұқаралық ақпарат құралдарының жалпыға қолжетімді және маңызды сипатқа ие екендігін көрсетеді.

Теледидар, радио, интернет, газеттер мен журналдар кең тарату құралы ретінде қызмет етеді. Олардың ішінде теледидар мен интернет балалар арасында ең танымал және олардың психикасына қатты әсер етеді.

Әлеуметтік факторлардан басқа балалардың психикалық дамуына биологиялық факторлар да әсер етеді. Адамның психикалық қалыптасуы құрсақта басталады. Ми қыртысының дұрыс жұмыс істеуі және жоғары жүйке қызметі адам үшін сол кезден маңызды рөл атқарады. Алайда мидың дамымауы немесе жарақаттануы қалыпты психикалық жағдайды бұзуы мүмкін.[6]

Осылайша, биологиялық факторлар баланың психикасының дамуы үшін маңызды, бірақ әлеуметтік орта шешуші рөл атқарады. Баланың даму процесінде алатын әлеуметтік тәжірибесі оның психикасы мен жеке ерекшеліктерін қалыптастырады. Әлеуметтік ортада мінез-құлық нормалары, жақсылық пен жамандық туралы идеялар, әлеуметтік қатынастардың модельдері, дәстүрлер, әдет-ғұрыптар, діни нанымдар және әлеуметтік-саяси жағдай бар.

Орынсыз ұрысу, зеку, сұрақтарына дөрекі, келте жауап беру немесе әділ талап қоя алмау ата-ананың беделін түсіреді. [7]

Отбасындағы жанжал, үлкендердің аузына келген сөздерді айтуы, баланың көзінше басқа біреуді сөгуі, біреудің сыртынан өсек айтуы балаға теріс әсер етеді. Бала алдында үй ішінің үлкендердің әдептілік танытқаны жөн. Бүгінгі күні күнделікті күйбеңмен, қу тірлікте жүріп бала тәрбиесін санасынан сырт қалдырған ата-аналар да бар.

Кибертерроризм немесе компьютерлерге, оларда сақталған ақпараттарға заңсыз шабуылдар мен шабуыл қатері үкіметті немесе халықты қорқыту не саяси немесе әлеуметтік мақсаттарға қол жеткізуге мәжбүрлеу үшін жасалады. Кибертерроризм қаржылай көмектің арқасында ұйымдастырылған белгілі бір идеологиялық

бағдарламаның аясында қызмет еткенімен, насихаттың бір түрі болып саналады. Балаларды қорғау бұл – ең алдымен, балалар өмірін, оның құқықтарын, пікірі мен дін бостандығын қорғау. Оны күш көрсетуден, зорлық-зомбылық жасаудан және психологиялық жәбірлеуден қорғау.[8] Балалар еңбегін қанаудан қорғау. Баланың білім алуына, демалуына, бос уақытын тиімді пайдалануына құқығы бар. Адамгершілігі мол ұрпақ өсіріп, әділетті де өркениетті қоғам қалыптастырғымыз келсе, біз, үлкендер, осы мәселелерді ескеруіміз тиіс.

Отбасындағы жанжал, үлкендердің аузына келген сөздерді айтуы, баланың көзінше басқа біреуді сөгуі, біреудің сыртынан өсек айтуы балаға теріс әсер етеді. Бала алдында үй ішінің үлкендердің әдептілік танытқаны жөн. Бүгінгі күні күнделікті күйбеңмен, қу тірлікте жүріп бала тәрбиесін санасынан сырт қалдырған ата-аналар да бар.

Кибертерроризм немесе компьютерлерге, оларда сақталған ақпараттарға заңсыз шабуылдар мен шабуыл қатері үкіметті немесе халықты қорқыту не саяси немесе әлеуметтік мақсаттарға қол жеткізуге мәжбүрлеу үшін жасалады. [9] Кибертерроризм қаржылай көмектің арқасында ұйымдастырылған белгілі бір идеологиялық бағдарламаның аясында қызмет еткенімен, насихаттың бір түрі болып саналады.

Қорытынды

Ақпараттық технологияның өсу қарқынына орай, цифрлы сауаттың маңызы арта түспек. Шығармашылыққа деген әлеуметтік сұраныс дезинформация мен манипуляцияны қаруға айналдырған жаңа экономика мен саяси білім деңгейіне орай өсе бермек. Бізге цифрлы сауат не үшін керек? Адамзат қоғамы ұзақ уақыт бойы «Мен ойлай аламын, яғни өмір сүремін», - деген Декарттың идеясымен өмір сүріп келсе, бұдан былай бұл парадигма «Мен интернетті толық меңгердім, яғни кез-келген ақпаратқа қол жетімді жағдайда өмір сүремін», - деген идеямен алмасты. Интернет өмірдің негізгі мәніне айналған; техникасы дамыған қоғамда балалардың 90%-ы уақыттарын әлеуметтік желіде өткізетін; құндылықтар репрезентативті идеяға айналған әлемде медиа мен цифрлы құзыреттілік қоғам өміріне араласуға мүмкіндік беретін білім берудің, азаматтық тәрбиенің, қажетті «сауаттың» мәселесіне айналды.[10]

Дәл осы себепке байланысты өмірімізге дендеп еніп жатқан Web 3.0 дәуірінде уытты дәрі ретінде және айналаны түсініп, ұғуда сергектік таныту үшін медиасауат қажет. Цифрлы сауатты дамыту – күрделі процесс. Бұл құбылысқа қатысты бар сауалдардың бәрін қамтитын ортақ құрылым немесе үлгі болмай тұр. Күмәнді ресурстардан сенімсіз деректерді айқындай алу дағдысы цифрлы сауаттың өзегі. Жергілікті және мемлекеттік бастамалар жаңа коммуникациялық технологияларды меңгеруде жалпы анықтаманы нақтылаудан әрі аса алмай отыр. Цифрлы революцияның гуманитарлы қуатын ескере отырып, демократияны дамыту үшін азаматтардың цифрлы қоғамға араласуын ұлғайтуға мән берген жөн.

Ойымызды қортындылай келе төмендегідей ұсыныстарды келтіре кеткенді жөн көрдік: Журналистика факультеттерінде оқу бағдарламасының аясында әлеуметтік желілер мен мессенджерлерді ақпарат таратудың жеке бір платформасы

ретінде қарастыру және зерттеу қарастырылса; Мультимедиялық журналистика бағдарламаларында осы платформаларды, соның ішінде олардың аудиториясының, оның ішінде жасөспірімдердің медиатүтіну ерекшеліктерін зерттеу бүгінгі таңдағы басты мәселенің бірі болып отыр.

Балаларды қорғау бұл – ең алдымен, балалар өмірін, оның құқықтарын, пікірі мен дін бостандығын қорғау. Оны күш көрсетуден, зорлық-зомбылық жасаудан және психологиялық жәбірлеуден қорғау. Балалар еңбегін қанаудан қорғау. Баланың білім алуына, демалуына, бос уақытын тиімді пайдалануына құқығы бар. Адамгершілігі мол ұрпақ өсіріп, әділетті де өркениетті қоғам қалыптастырғымыз келсе, ең алдымен осы айтылған проблемалардың алдын алу жолдарын шұғыл қолға алуымыз қажет.

Әдебиеттер тізімі

1. Anderson, K.A., and Bushman, B.J. The impact of violent video games on aggressive behavior, aggressive cognition, aggressive affect, physiological arousal, and prosocial behavior: a meta-analytical review of the scientific literature. *Psychological Science*, – 2001. 12 (5), P. 353-359.
2. Gentile D. A. and Stone V. The impact of violent video games on children and adolescents: theory, research, and public policy. Oxford University Press. – 2005.
3. Rideout, V., and Robb, M. B. The Census of Common Sense: the use of media by teenagers. *Common sense media*. – 2019.
4. Strasburger V. S. and Wilson B. J. Children, teenagers and the media. Sage publications. – 2009.
5. Valkenburg, P. M., & Peter, J. A model of differential susceptibility to media effects. *Journal of Communication*, – 2013. 63(2), 221-243.
6. Smith, A. "The Rise of Kid Reporters: How Children Are Shaping the News." *The New York Times*. [Electronic resource] – 2018. URL: <https://www.nytimes.com/2018/11/29/reader-center/children-kid-reporters-news.html> (Accessed: 21.02. 2024)
7. O'Neill, J. "The Importance of Child Journalists in Today's Media Landscape." *Huffington Post*. [Electronic resource] – 2019. URL: https://www.huffpost.com/entry/the-importance-of-child-journalists_b_9224938 (Accessed: 21.02. 2024)
8. Drotner, K., & Livingstone, S. "The International Handbook of Children, Media and Culture." SAGE Publications Ltd. (Eds.). – 2008.
9. Levin, D., & Kilbourne, J. "Children, Adolescents, and Media: The Future of Research and Action." *Routledge*. – 2016.
10. Hobbs, R. "The Handbook of Children, Media, and Development." *Wiley-Blackwell* – 2004.

К.Д. Асанов

Карагандинский университет им. Е. А. Букетова, Караганды, Казахстан

Влияние средств массовой информации на психологию детей и подростков

Аннотация. Данная статья исследует влияние массовой информации на психическое состояние детей. Рассматриваются различные типы медиа-контента, такие как телевизионные передачи,

интернет, социальные сети и видеоигры, и их потенциальное воздействие на эмоциональное и психологическое развитие детей. Анализируются факторы, которые могут усиливать или смягчать отрицательное воздействие медиа, такие как семейная поддержка и образовательные программы. Представлены рекомендации для родителей, педагогов и создателей контента с целью обеспечения здорового психологического развития детей в цифровую эпоху. В статье рассматриваются также позитивные аспекты медиа-контента, такие как образовательные и развивающие программы, которые могут способствовать когнитивному и социальному развитию детей. Особое внимание уделяется тому, как медиаграмотность и критическое мышление могут помочь детям справляться с негативными воздействиями и использовать медиа в своих интересах. В результате исследования предлагаются стратегические подходы и практические советы для создания благоприятной медиасреды, способствующей гармоничному развитию и благополучию детей.

Также приведены конкретные примеры того, как длительный просмотр телевизионных программ, фильмов, в которых происходят насильственные процессы, слишком много времени, проведенного в социальных сетях, и использование видеоигр с агрессивным содержанием, просмотр видео с таким же содержанием может привести к увеличению проблем с агрессией, тревогой и раздражительностью у детей и подростков.

Ключевые слова: Мультфильмы, интернет, подростковая психология, медиа-текст, телепередачи, социальные сети, видеоигры, когнитивное развитие, медиаграмотность.

K.D. Asanov

Karagandy State University named after E.A. Buketov, Karagandy, Kazakhstan

The influence of mass media on the psychology of children and adolescents

Abstract. This article explores the impact of mass media on children's mental states. Various types of media content, such as television programs, the internet, social networks, and video games, are considered, along with their potential effects on children's emotional and psychological development. Factors that may amplify or mitigate the negative impact of media, such as family support and educational programs, are analyzed. Recommendations are provided for parents, educators, and content creators to ensure the healthy psychological development of children in the digital age. The article also examines the positive aspects of media content, such as educational and developmental programs, which can contribute to children's cognitive and social development. The article focuses on how children can use media to their advantage and cope with negative influences through media literacy and critical thinking. The research proposes strategic approaches and practical advice to foster a favorable media environment that fosters children's harmonious development and well-being.

There are specific examples where long-term exposure to violent television programs and movies, excessive time spent on social networks, use of video games with aggressive content, and watching videos with similar content can exacerbate aggression, anxiety, and anger issues in children and adolescents.

Keywords: Cartoons, internet, adolescent psychology, media text, television broadcasts, social networks, video games, cognitive development, media literacy.

Автор туралы мәлімет:

Асанов К.Д. – Филология ғылымдарының докторы, Е.А. Бөкетов атындағы ҚарУ профессоры. Қарағанды, Қазақстан.

Asanov K.D. – Doctor of Philological Sciences, Professor of Buketov Karaganda University, Karaganda, Kazakhstan.